

et non morietur. Vide Calmetum aut alios interpres in hunc locum.

111. Queres VI : An his verbis Ezech. 20, v. 25 : *Ergo et ego dedi eis præcepta non bona, etc., sanctitas legis Mosaicæ in dubium vocetur; prout Tindalius, et qui ista in re hunc exscripsit, Voltairius, ad hunc locum animadvertisse? » Resp. : Tindalius et Voltairius, sicut increduli solent, vel nomen querunt in scirpe, vel crassam suam in studio scripturistis ignorantiam produnt. Solidam enim hujus dubii solutionem reperire est apud obvios interpres. Dicimus itaque cum S. Hieronymo (1), Paraphrasi chald. (2), Maldonato et aliis, hoc loco verbum, *dedi*, idem esse atque *permisi*, ita ut sensu sit: *Permisi eis dari seu imponi præcepta gentilium bona de ritu et ceremoniis solendi idola*, quale præceptum erat illud, de quo statim versus sequenti (3) sermo fit, nempe de primogenitis idolo Moloch immolatis; *idem dodi*, id est, *permisi eos facere quidquid vellent*; noluerant obtemperare præceptis meis, que illis vitam conferre potuerint; ergo vero in coram infidelitatibus panem eis suis erroribus et perniciosis cupiditatibus relinquo; mancipant sese illi, quam elegerunt, religione et fructuosorum flagitorum punitio. Porro hunc sensum, non solum versus immediatè sequens, ut jam observavi, indicat, sed etiam immediatè precedens. Postquam enim Dominus, v. 24 precedente, Iudaas scelus idolatriæ exprobaret, interfecit. 23, verba illa: *Ergo et ego dedi eis præcepta non bona;* fermè sic in Rom. 1, 21, dicitur: *Propter quod tradidit illos (ethnicos) Deus in desideria eorum, in innumerauit, etc.* id est, *permisit eos ambulare secundum viam cupiditatum suarum.**

Negatur itaque suppositum, quod Ezech. 20, 23 per *præcepta non bona* intelligantur præcepta divina legis Mosaicæ; sed intelliguntur leges, ritus et ceremonias servanda in cultu idolorum, à gentibus exigitae, quas Deus dicitur Hebrewis *dedisse*, quia permisit eos in idolatriæ labi, et se illarum observationi subjicere.

112. Queres VII : *Quomodo propheta Ezechiel, cap. 55, sub parabolâ duarum meretricum describens fornicationem, id est, idolatriam tam Samaria quam Jerusalem, à criminatione Voltairii vindicandus sit.* — Resp. : Iniquè impudens et incredulus hic scriptor Ezechiel obiecti obscena dicta et imagines lubricas de genitiis suis invenit, quae non sunt in libro.

(1) Verba hujus S. Patris Comment. in hunc locum sunt: *Dedit eis (Iudeis) dispersi in gentibus præcepta non bona; hoc est, dimisit eos cogitationibus et desideriis suis, ut fuerint que non conveniunt.*

(2) Paraphrasis chaldaica citatam versum 25 c. 20 Ezech. his verbis exponit: *Ego quoque, quia prevaricati sunt in verbum meum... profecti eos, et tradidi eos in manum concupiscentiarum vestrum.* etc.

(3) Post illa verba Ezech. 20, 25. *Et ego eis dedi præcepta non bona,* et *judicia in quibus non erat.* Dicimus v. 26, statim addit: *Et polui eos in numeribus suis, cum efferten omnes quod operis vultum, etc.;* hoc est, polui eos permisit sacrificiis suis superstitiosis et sacratissimis, cum idolo Moloch crenaram primogenita sua. Vide Tirimum, aliros probatos interpres Comment. in hunc versum.

illa meretrice cit. loc. expressis; immo (ut Cl. viri Nonnotte et Weissbach observant) polui ipsò Voltaireius criminis, quod Prophete oblicit, se reum fecit, dum memoratum locum Ezechielis exaggerando, addendo, demendo studiosè videtur lectorum animos nimis vivacibus et periculosis imaginibus ad libidinem provocare. E contrario Ezechiel ex fine bono, et gravibus justis de causis parabolâ et imaginibus, ob quas à Voltairio acerbè carpitur, usus est.

Nam notandum 1° quod peccata libidinis gravissima habebantur apud Hebrewis, cum illa Mosaica in omnia ferè ejus genera capituli supplicio animadverteret. 2° Quod cultus idolorum fœrit semper cum libidine et scortationibus publicis conjunctus; vel, rectius loquendo, erat pars rituum et ceremoniarum ethnie superstitutionis seu cultus falsorum deorum; quemadmodum Lucianus, Strabo, multique alii ethnici scriptores, teste Cl. Nonnotte, referunt. Unde propheta Ezechiel ad demonstrandam abominationem idolatriæ et conjunctiorum scelerum, quibus Samaria et Jerusalem polluta sunt, simulque gravitatem promovere posse indicandam et horrorem horum scelerum exticandum, usus est parabolâ duarum meretricum in abyssum luxurie miseriarum prolapsarum. 3° Sed neque perfidia populi Iudei, quem Deus singulari fedore quasi desponsaret sibi, poterat aptius ob oculos ponit, quam moribus adulteris omnibus sese prospicuisse. 4° Accedit, quod antiquis illis Ezechielis et aliorum veterum Prophetarum temporibus multa dicta et imagines, quas hodie castæ avos horrent, nequaquam adeo inobscene et periculosæ vice fuerint, prout nunc sunt, ubi me plurius declarabo.

Caterina in præcia ex lectione memorati e. 25 Ezech. abstinentiam a temerariâ curiositate, et observandum id quod jam alibi (1) de lectione Cantici canitorum monuit.

113. Scholion: Quia hic diximus de cit. cap. Ezechielis, servimus et alii Scriptura locis defendendis. Nam non raro in S. Scripturâ modi loquendi aut res gestas describendi occurunt, qui hodie minus pudic aut inobscenitate videntur. Hostes autem religionis simulant se offendi ejusmodi loquendi libertate, quia sacri scriptores res exprimunt, quas non hodie nonnius sub velamine honestissimum verborum proponere audemus. An, inquit, Deus qui citam solas cogitationes inobscenes prohibet, scriptoribus hagiographis verba aut res scribendas tam aptas ad excitanda impudicas phantasmatas inspirare potuit? Ut hinc serupum impudicum, hypocritis examinamus, dicimus cum Cl. Bullet, verba illa, et locutiones in S. Scripturâ occurrentes, quae hominibus nostrorum temporum ab honestate aliena apparent, tales non erant ex tempore quæ a Prophetis ad Iudeos prolatæ sunt; id quod sequenti argumento ostendo. Viri, qui haec dicta proferant, asseverabant se loqui ex inspiratione divina, et Iudei, ad quos oracula sua dirigebant, credentes illos reverè divinitus esse inspiratos. Jam vero si verba protulissent, quæ audiens

(1) Scriptura S. contra incredulos propug. p. 5, sect. 4, ouest, 3, num. 55.

tibus merito fuissent à scandalo, à suis auditoribus nequaquam in numero hominum à Deo miserrum et ex divina inspiratione loquentium fuissent habiti. Itaque concludendum quod scriptores sacri, dum ejusmodi verbis et locutionibus usi sunt, nildixirint aut scripserint, quod sine scandalo dici scribive non poterit. Caterina Cl. Bullet, loc. cit., recte observat, quod etiam in nostris linguis sapè vocabula aut modis loquendi habeamus, quae non semper et ubiqui, aut in omnibus personarum ore honesta sunt, vel vicissim in honesta; sed quod honestas aut inobscenæ verborum et locutionum pro varietate temporum, locorum et personarum variet; fermè sunt voces quantumvis inobscene et respectu aliorum periculosæ, in ore tamen medice caste sunt, quia ejus cor non afficit.

CAPUT IV. De Daniele.

Daniel (2027, id est, *Judicium Dei*, ex 27 Dan, et 28 El Deus, vel, Deus iudex mens), ex semine regum Judæa natus, adhuc adolescentem 20 annorum captivus à Nacchodonosore, ductus est Babylonem nám emunrege et cognato suo Joakin, anno tertio regni ejusdem; ubi quarto post anno Susannam à morte liberavit, et Prophetam agere cepit. Is fuit et sanctissimus (ut colligatur ex Ezech. 24, 14) simul et sapientissimus, ut ex Ezech. 28, 5, inferatur, ubi regi Tyrio, qui se sapientissimum reputabat, per sarcasum objictrit: *Ecce sapientior es tu Daniele.* Porro scopus Danielis in prophetia sua est, regnum Christi describere, quia incepit facere e. 7, et prosequitur e. 9, 10, 12. Nam historia regum Babylonis, Medorum et Persarum, qui primi sex capitibus preponuntur, et reliqua, quæ cap. 7, 8 et 11, de quatuor monarchiarum vicissitudinibus narrantur, eò pertinent, ut intelligamus omnia alia regna et imperia aliquando peritura, solum Christi regnum aeternum futurum.

Scripsum est hic liber ab ipsomet Daniele, et quidem hebreice ab initio usque ad capitulo 2 versum 4; in medio autem hujusversus, nimis positi illa verba: *Respondentes Chaldaei regi syriacæ* (1), incipit Daniel chaldaicæ, et hæc lingua pergit usque ad finem capituli septimi. Reliquæ quinque capita sunt hebreicæ scripta; atque hucusque textum hebreicæ libri Danielis habemus. Cetera que sequuntur usque ad finem libri, id est, ultima duo capitula de Theodosio græca editione translata sunt (2). Porro, si de versione græca

(1) Syriacæ, id est, chaldaicæ, que ipsorum materna lingua erat, quæcumq; dicta sunt syriaca, ad distinctionem linguae hebreæ. Erat tamen hæc lingua diversa ab ea quam nunc syriacum dicimus, non tam verbis et vocibus quam dialecto, ut grecæ attica differat à dorica. Dicit autem Daniel, eos locutus syriacæ, ne quis miraretur, si eorum verba recitaret syriacæ, ut ab eis prolatæ sunt, quod facit, ut dixi, ab hoc verso, et deinceps usque ad initium capituli octavi.

(2) Equidem etiam hæc duo ultima capita handib; olim lingua hebreæ vel chaldaicæ exarita legib; tur, quia Theodosio ea his linguis in grecum idiomam transtulit, et quia antiquissimam Ecclesiæ Patres historiam Susannam, Rem Belli et draconis (que in illis 2 ultimiis capitibus recentiorum) citant, verum incuria

horum ultimorum duorum capitum, nimis capitulo 13 et 14, sermo sit, observandum, quod eam (sicut et easteram versionem grecam hujus libri) non habemus à 70 Interpretibus, sed à Theodosio, qui aliquot seculis post septuaginta Senes virebat.

Pro coronide hujus Praefationis observo, quod Ecclæsia in martyrioglio suo 21 juli memoriā Danielis tamquam sancti celebra; quodque hunc Prophetæ laurea martyrii tam parim deneganda sit, quām sociis ejus Anania, Azaria et Misaeli: nam quām fortiter illi in formacem Babyloniam, tam generose Daniel ob extiam pietatem et zelum honoris Dei, se mitti permisit in locum leonum, etsi miraculo inde illas evaserit. Virginitatem autem illibatam ad mortem usque conservasse tam Danielen, quām dictos tres pueros, omnes Patres consentiunt; et eā de causa hos ab igne Babylonico, illum à dentibus leonum intactos mansisse, affirmat Damascenus, lib. 4 de Fide, cap. 25.

114. Queres I : *Quomodo confundita assertio Porphyrii, Spinoæ, aliorumque incredulorum contendunt, prophetam Danielis de quatuor monarchiis sibi succedentibus, Dan. cap. 2, primis confactam esse tempore intermedio, quod ab Antiocho usque ad Jesum Christum effluit?* Antequam hanc incredulorum assertiōnem, nullo probris solidò fundamento nixam, refutem, observo, quod modo dicta Danielis prophetia incredulis (1) nimis clara et dilucida visa sit, adeò quidem ut post Porphyrium et Spinosam, ut Cl. Berger testatur, assere non dubitaverint, hanc prophetiam post res, quas predicere videtur, jam gestas, et illis primis temporibus, quas ab Antiocho usque ad Jesum Christum effluxere, confactam fuisse. Inī autem Examini momentosi (2) censem, tam librum Danielis, quām libros Salomonis, Davidis, aliquos Alexanderis compositos esse.

Vermi resp. et dico: Temeritas, quā recensiti increduli has susi suspicione et vanissimas conjecturas effutum, plane demonstrat eos in arte critici perparum proficere. Nam 1° si liber Danielis primus post tempora Aniochi compitus fuisse, tunc, sicut alii Prophetae Judaicæ, ita pariter liber Danielis idiomate chaldaicæ exaratus esset, cùm è contrario maximum partem hebreicæ scriptus sit. Tempore autem Aniochi et posterius lingua hebreæ non amplius erat lingua vulgaris Judeorum, nec hebreicæ tunc amplius libros scribere sciebant, aut certè non solebant. 2° De Danieli in vaticinis Ezechielis, qui post illum captivus Babylonem abductus est, sermo ingenerit, ac de ejus

Judeorum, aut injuria temporum, vel perfidia aliquis impostor factus est, ut hodiæ textum hebreum aut Chaldaicum dictorum 2 capitulū non amplius ad numerum habemus. Similiter etiam hymnus trium puerorum, et ea que cap. 3 in hebreis voluminibus non repertiuuntur, censenda sunt olim in chaldaico textu exitisse, sed injuria temporum, aut casu, etc., in hebreo vel chaldaico idiomate derperita esse.

(1) Opinions des anciens sur les Juifs, p. 117; Esprit du Judenthume, pag. 149; Examen des Prophéties, p. 149, 152.

(2) Examen important, e. 10, p. 54.

dem sapientia et scientia rerum secretarum mentio fit his verbis ad arrogantis regem Tyri per sarcasnum directis : *Ecce sapientior es tu Daniele; omne secretum non est absconditum a te*, Ezech. 28, 3. 5° Nehemias quoque, qui diu ante tempora Antiochi extitit, ad Deum orationem fudit, quae ex libro Danielis (1) manifestè desumpta est. 4° Josephus Jud. (2) vaticinat Danielis tamquam genuina et divinitus inspirata celebrat, ac narrat, quod diu ante regnum Antiochi à Jaddo summo Judeorum pontifice ostensum sit Alexander M. liber Danielis, et in eo prophetia illa (3) de Graeco quodam Persas debellaturo. 5° Tempore quoque Christi Domini persuasum erat Judas, liber Danielis esse authenticum, et prophetias in eo contentas non esse serias confitcas, sed Danieli divinitus inspiratas, ut clare colligatur ex illis Christi verbis ad discipulos : *Cum ergo videritis abominationem desolationis, que dicta est à Daniele propheta, stantem in loco sancto* (Dan. 9, 27), qui legit, intelligat, etc. 6° Etiamsi auctor libri qui dicitur Danielis, primum tempore Antiochi vixisset, tamen illi spiritus propheticus non esset degendus, quia regnum Christi primum venturi, et Jerosolymam à Romanis devastandam ex revelatione intellexit (4).

Ceterum, quod ne liber Danielis, nec libri Salomonis, Davidis, etc., Alexandriae compositi sint, ut auctoremomentosi Examini fabulatur, inde patet, quia, si hi libri Alexandriae essent confecti, scripti fuissent grecæ, cim ad usum Alexandrinorum Judeorum, utpote qui linguam hebraicam non callebant, graeca librorum versio fieri debuerit, liber Danielis æquè ac aliis libris iuri sunt versi. Certe anno 1772, Roma greca 70 Interpretum versio libri Danielis, secundum exemplarum ex Tetraplio Origenis desumptum facta, in lucem prodit.

115. Queres II : An Nabuchodonosor, Dan. cap. 4, verè in boven mutatus est? Res : Varie sunt hac de re sententes. Ac in primis veterum quidam, teste

(1) Comparent Esdr. 2, 5, cum Dan. 9, 4.

(2) L. 10 Antiqu. Judaic. cap. 12, ubi Josephus ad hujus capituli finem, postquam visionem Daniel. 8, 9, etc., de Antiochi Ephiphanei potentiā et impietate in Iudeo recensuit, subiungit hac verba : *Quis quidem calamitas genti nostra sub Antiocho Ephiphane accidit, ita ut futurum Daniel ante multos annos scriptaret. Eodem autem modo scripti est de Romanorum imperio, et quantum vastitatem illatorum essent nostris hominibus. Ille omnia divinitus sibi demonstrata scripsit tradidit, et posteris legenda reliquit, ut ridentes eventum non dispare a predictionibus. Danielis murentur ob tam insigne honorem illi à Deo habitum...* Quomobrem, dum Danielis vaticinia considero, non possum non dannare et istorum insecutam, qui Deo negantur esse res mortaliū. Qui enim fieri potuit ut prophetia eius responderet eventus, si temere in mundo gererentur omnia? Hucusque Josephus, qui insuper, l. 11 Antiq. Judaic. cap. 8, haec habet : *Pontifici quoque (Jaddo) suum honorem exhibuit (rex Alexander M.), ostensuque sibi Danielis libro, in quo Graecum quendam Persas debellaturos significat, hunc ipsum se esse interpretatus, iugis dimisit multitudinem.*

(3) Vide Josephum loc. cit., nempe l. 11 Antiq. Judaic. cap. 8.

(4) Daniel. 7, 13, 14, 27. Item Daniel. 9, 24, usque ad finem. Confer etiam Josephum supra citatum, l. 10 Antiq. Jud. cap. 12.

nosoris in boven) non fuisset omissa ab historiis qui de rebus scrisse chaldaicis, si ea reapsè contigisset. Atqui fuit omissa. Resp. : Quòd res tanta à nullo ex profanis scriptoribus prodita sit annalibus, aut saltem sic prodita, hodie non extet, non una ratio est. Prima, quia illa secula fuerunt illiterata; unde pauca admodum, qua Cyri aetatem antecesserunt, in antiquis habemus monumentis. Deinde quia, licet illa scripta fuerint, injuria longissimi temporis, et artis typographicæ defectu perierunt. Certe monumenta Chaldaeorum penè omnia interire. Habemus quidem fragmenta quædam scriptorum, qui res olim chaldaicas historiæ percutiunt, apud Josephum ac Eusebium, quæ et ipsa quoque interissent, nisi essent posteriorum industria renovata. Sanè teste Josepho (1) Berossus et Megasthenes non pauca de Nabuchodonosore prodiwerunt historiis; sed illa omnia præter admodum pauca intercederunt, in quibus fortasse scriptum erat id quo hic apud Danielem sacra prodit historia. Multi Hieronymi aetate scriptores legebantur, ex quibus Hieronymus docet illa sunneda esse, quæ aliquis lucis Danielis prophetie sunt allatura; et illorum nihil reliquum preter obscuram memoriam. Quis modò legit Suctiorum Callinicum, Posidonium, Theonem, Andronicum et alios ejusdem ordinis historicos, at horum lectionem commendat Hieronymus (2) illi qui abdita Danielis arcana scrutari voluerit. Sic puto illorum scripta, si quæ fuerint, interisse, in quibus olim admirabilis illa Nabuchodonosoris tragedia seu mutatio in boven legebatur. Neque omnino deest tenaciter aliquod hujus fieri vestigium apud profanum quendam scriptorem in aliquo fragmanto, quod ex historia fortassis longa olim scripta reluet est. His est Alpheus, de quo Eusebius (3) inquit : *Alpheus de Asyris et Nabuchodonosor hoc modo scribit. Megasthenes, inquit, vir priscus, Nabuchodonosoris Hercule robustiorem dicit fuisse, universaque Lybiam, ceteraque Asiam usque ad Armeniis dominum, quem Chaldaei dicunt, cim in regnum suum redisset, furor divinus captum, magnâ exclamâsse voce : Futuram, ô Babyloniam, vobis ego calamitatem prenuntio, etc. Haec aliquis hujusmodi dictis subiit evanescere. Hec Alpheus ex Megasthenes. Denique, cim monumenta Chaldaeorum, ut diximus, penè omnia interierint, sufficiat solus Daniel, non aequalis modò, sed etiam rei gestæ testis omni exceptione major; quia vir illustris ac justus, favore regio pollens, et, ut ex tota eius vita constat, extra omnem suspicionem dolii, assentationis, corruptionisque positus.*

Oppon. III : Mlta cap. 4 Daniel. supra vires nature, multa contra fidem historicam de Nabuchodonosore dicta sunt, que, si in sensu reali seu historico somantur, prostris incredibilia videntur. Ut quòd mutatus dicitur in bellum; quòd septem annos homo prius in regis delictis enfrutius, nudus hyemes atestatesque

(1) L. 10 Antiq. Jud. cap. 11; et lib. 1 contra Apionem.

(2) Prefat. in Commentar. Danielis.

(3) L. 9 de Preparatione evangel. cap. ultimo, ad finem.

transgerit, pastus feno, et celesti rore madidus. Quòd post statum illum ignobilem et sordidum non solim iterum admisso fuerit, sed etiam quæsusus ab optimatis in regnum, et plura ejusmodi, que nemo prudens facilè credet.— Resp. : Hæc omnia non revertunt veritatem historiae de mutatione Nabuchodonosoris in boven; prout infra, num. 417, distinctè expemonem, ubi nostram hæc de re sentiam protulerimus.

116. Stabilità igitur sententiæ, quod mutatio dicti regis in boven reapsè contingit, ulterius queretur, quo modo aut sensu ea contingit. Quatuor possimū circé hanc rem sunt, diverse sententiae. 1° Bodinus, Demonolog., lib. 2, c. 6, rebus exoticis ac maxime demoniacis, quamplurimum tribuens, nominavit, Nabuchodonosorem ita mutatum, ut hominis et formâ, et mente exotâ, merus, merissimus taurus esset. Verum hæc opinio ab omnibus rejecitur; nec illi necessitas est sic intelligendi. S. Scripturam Dan. c. 4, prout mox infra videbimus. 2° Alii censem, regem Nabuchodonosorem, retentâ hominis animâ, exterram tantum bovis speciem induisse; uti S. Augustinus, lib. 18 de Civit. cap. 18, accidisse narrat boscus Italij, qui cum gustassent caseum, arte magica paratum, formam equi assumperint, ita quidem ut id ipsi sentirent, doferent; coacti enim eum acutum hæc externâ specie magis certo quodam tempore servire; quo evoluto, jure postulimur propriam formam recipiant. Sed neque hoc de Nabuchodonosore asserere necesse est, ut pariter ex infra dicendis patet; neque vestigium magici fascini hie intercedens in sacris litteris deprehenditur, sed totum id, quidquid est, divina potentia tribuitur, deprime fastum superbi regis valenti. 3° Rabbini nounullis alter viuis est. Dicent autem (1), animam Nabuchodonosoris metempsychosi repentina in aliud corpus traducant, locumque ejus discussu fuisse factum, ut bovis anima substitueretur, ex quâ bovinæ mores indolesque, quantum tamen hominis figura, quæ semper manebat, patetur. Evoluto septennio repetuisse animam Nabuchodonosoris aiebant, contubernium sum, et animam bovinam migrare coegisse vel invitam, contraque miguentem quam fortissimè. Equidem nostre etas, que incipias antiquorum non raro recogit, hominibus præsertim militibus persuadere cupit, animas ex uno corpore in aliud transire; quòd fortius scilicet ruat in mortem, atque è gregaris duces fortassis evadant; aut ex aliis rationibus, quas hic commemorare supersedeo. Præterea negari non potest Pharisæos metempsychosis ejusdem genus admissis, justorum animas (2) de uno in aliud corpus transmigrare autemantes, cim interior impi tenebroso carcere perpetuò damnentur. Taceo plures alios, qui transmigrationem animalium docere aut docent. Ceterum, omissa refutatione hujus stultitie, quam

(1) Ita refert Calmetus in Dissertatione de Metamorphosis Nabuchodonosoris.

(2) Vide Josephum, i. 2 de bello Judaico, cap. 7, ad finem.

Cl. Weissenbach (1) breviter afferit, id solum denso observo, ad explicandum Nabuchodonosoris mutationem in bovem nullā transmigratione animarum opus esse, ut ex mox dicendis patebit. 4° Denique, recepta communī suffragio et maximē probata sententia, quam etiam nos amplectimur, tenet (2) Nabuchodonosorem percussum ultrae manu Omnipotens in plenēs incidisse; in illud nempe morbi genus, cuius species lycanthropiam, aut alcyanthropiam appellant; cojus vi turbata phantasia, atque morbo ardore effervescentiū lupi, felis, vel canis, etc., mores indolemque sibi adscicet, ita talis ager, quod illarum belluarum propria sunt, cogitet, illa amet, querat, imitetur, etc., quin tamen idē forma externa hominis in speciem bruti mutetur. Neque id morbi genus ignotum est medicis scriptis de medicinā librī, ut videre es in Dictionario medico, Basilea an. 1564 typis Henrici Stephani impresso, vocabulo *Lycanthropia*. Sie igitur rex Nabuchodonosor semel bovem se esse persuasus, eccepit curvato dorso manibus pedibus reperire, heres carpe, migre, veluti cornū petere, fugere homines, comas unguis ferino more negligere, etc. Quod stupentes Babylonii forentur vinxerunt, ut inuit proposita Daniel, cap. 4, v. 12, his verbis: *Alligetur vinculo ferreo et aere*. Tandem verò tanquam insanus ejus consortio hominum, communem cum bellui habitationem hactenus, iuxta illud, ibid. 22: *Ejicent te ab hominibus, et cum bestiis ferisque erit habitat tua, et fenum ut bos comedes, et rora cali infunderis*.

417. Porro in hac nostrā sententiā de mutatione *Nabuchodonosoris* in bovem, facile jam solvuntur et ea que supra num. 415 objecta sunt, aut quoniam explicatio à lectore sciendi avido hic fortassis expectatur. Nam 1° in nostrā sententiā apł explicatur, quomodo aut quo sensu *Nabuchodonosor* in bovem mutatus, ut ex dictis priore numero sat liquet. 2° Explicatur quomodo potuerit rex ille deliciatissime ab ora eius eductus, summisque delicis innutritus, toto septennio, nudus et sub dio, soleque herbarum pastu vivere. Ceteri illud de nudo corpore difficultatis nihil habet, si consideremus et cœli naturam, et loci proprietatem in Babyloniam. Est enim locus illę calidissimus et clausissimus, ut mirari quicq; debeat potius, cur homines illi vestiti, quācūq; incedant nudi. Vide Pliniū, lib. 2, c. 105, Strabonū I lib. 16, *Plutarchum*, quorum ultimum in vītā Alexandri d̄ medium, de Babylonica regionis temperamento ait: *Incolae (illus)... per astus immensos super plenis aquā utribus sonnos capiunt*; testamque, hecera in tellure Babylonica non crescere, ad dens hanc rationem: *Hila namque (nempe Babylonica) ferida regio est; haec (hedera) verò locis amica frigidis*. Sanè astus Babylonicus in proverbium abiit, ita ut

(1) Nova Forma Theol. Bibl. tom. 2, 1, 5, quest. 43, pag. 255.

(2) Hieron., Theodoref., Maldon., Perer., Cornelius à Lap., Sanctius; D. Thomas de regimine princip. 1, 2, c. ult.; Ruper. de Trinit. l. 6 de Vict. Verb. c. 29, August. l. 48 de Civit., aliisque.

impossibile judicaretur astum Babyloni defaturum. Unde Ovidius hoc inter impossibilia posuit, canens: *Nec Babylon astum, nec frigora Pontus habebit, etc.* In tali regionis temperie, quid mireremur regem Nabuchodonosorem vixisse nudum? Vixere in aliis regionibus, in quibus minus est benigna cœli temperies, complures illi nudi, ut gymnosophistæ; et quotidii in regionibus trans Oceanum, nunc ab Europeis detectis, populū repertur frequentes, qui nudi vivunt; neque tamē idē minus est diuturna atque robusta cœli vita. Legionis item in sanctorum Patrum historiis, complures corum, qui morabantur in cœlo, et fuisse nudos, et herbarum duxat pastu vitam sustinuisse. Narrat quoque Abra Esra audiisse de quodam (quod et ego, ait Maldonatus, audire aut legere memini), qui in insula Sardinia in montes secesserit, sequi cervis aggreditur, longo tempore cum illis cerva herba victiſſari. Præterea non esse talē victimā simpliciter impossibile homini, inde patet, quod Plinius, lib. 6, c. 50., narret quandam esse gentem *Aethiopum*, quæ solis locustis crudis vivat; illos tantum herbis pasci; quosdam omnia mandere, et obvis quibuslibet rebus vesci, ob idque panphagos, id est, omnia edentes appellari. Plorūm quocque conducebat ad illud vite genus tolerandum, vehemens Nabuchodonosoris imaginatio. Cum enim imaginaretur se bovem esse, cibum horum tanquam sibi convenientem expectabat. Plurim autem facere in hujusmodi rebus imaginationem, praesertim in amētibus et furiosis, quotidians experimentis discimus. Vidimus enim inter sanos et amētes magnum esse discriminū, et multa ab amētibus appeti, et cum voluptate fieri, quæ sanā mente præstū avertant et horrent. Adde, quod cum Perer. lib. 5 in Daniel, dici possit, temperamentum corporis eis regis divinā vi et potentia adeo fuisse immutatum et effutatum, ut similius esset temperamentu bestie quam hominis. Quapropter cibus bestiarum, qui humano temperamentu est noxius, non erat temperamentu illius regis alienus, sed quodam modo conveniens et utilis. 5° Quando ii, qui veritatem hujus historie de mutatione dicti regis in bovem elevare voluerint, querunt: *Quisnam illo septenni tempore regiam Chaldeorum tinerit; aut num credibile sit, cum, qui illo tempore intermedio imperium temnit, resipiscunt et ad priorem vite statum redimenti regi regno celere, aut sponte voluisse, aut coactum esse?* facilis est responsio. Potest enim responderi, ut Pererius illi, ait, eo intermedio tempore, regis Nabuchodonosori filium, nomine Evilemrodach, patris vice, imperium rexisse. Nam hunc successione ipsi Nabuchodonosori expresse traditur, Jeren. 52, 31. Si autem Evilemrodach non erat eo tempore per zetam, tanto imperio regendo maturus atque idoneus, responderi potest optimates regi, consensu populi, quod rex ad sanam mentem reūli, gubernacula imperii tractasse. Ut autem postea Nabuchodonosor sine illa contradictione et difficultate, ab omnibus recipetur ad imperium, perfec- rat Daniel suā auctoritate et sapientiā: quippe prædixerat regem post septennium ad integratam sen-

suum mentisque sanitatem redditum, eumque post ead temporis, regem futurum modestissimum, etc.. Chaldei autem, qui sep̄ alias Daniels predicta fuisse eam experiri fuerant, in hoc pariter vera fore, non dubitabant. Itaque summō illius regis desiderio tenebantur, ut mirum non sit, statim ut ad se reversus est rex, fuisse eam ab omnibus non modū sine diffūcitate, sed summa etiam gratulatione laetitiae receptum. Atque hoc ipsum indicant verba ipsa Nabuchodonosori Dan. 4, 35: *Optimates, inquit, et magnificatus mei requisierunt me, et in regno meo restitutus sum, et magnificata amplior adiuta est mihi.* Vide etiam hæc de Cl. Weitenauer (1). 4° Hanc incredibilē est, quod illo septenni capilli Nabuchodonosoris in similitudinem aquilarum creverint, et unguis ejus quasi arium, Dan. 4, 30. Sensus nimis ruris horum verborum est: Rex ille in belluino speciem sic degenerasse vissus est, ut capilli ejus corpus eum in modum operarent, quæ plumis vestitus aquilarum corpus; et unguis sic excreverint vehementer, ut avium diceres, non hominis unguis. Cum enim ejus capilli multo tempore intonsi iniquilige manerent, mirum in modum creverint, eumque ita opereruntur, ut illis esset tectus vellus aquila plomis. Porro, sic neglectus et intonsus ejusdem regis capillus in aquilarum similitudinem diffusus est, sic etiam septenni spatio unguis nunquam restet, tantoper revererunt, ut avis putares, non hominis unguis. Hujusmodi pralognos unguis in descrip̄to sene videt Bartholinus cent. 2, epist. ult; in modo quibus experiri potest in scemipto, si quidem crescere sint unguis, ad exemplum Simenium, quorum nonnulli, teste Sanctio, manus habent ad plurimas functiones inutiles, quia unguis non resecant, atque idē in pugnū manus complicare non possunt. 5° Denique, in nostrā sententiā, commodū explicatur, quomodo aut quo sensu Nabuchodonosorus restitutus sane menti et regno dicere potuerit Dan. 4, 25: *Et figura reversa est ad me;* quæ verba indicant, prius alienam ab humana figura habuisse. Sed nempe, ut Sanctus in hunc locum observat, vox *figura omnium gentium consensu significat multa et varia, ac preter alia etiam speciem seu habitum corporis.* Sic, ut proper morbum et inmediam aut vitium rusticum in enī urbanam prisū et delicateam egerat, vultus mutatur, et fit macilens et luridus, niger aut horridus, impexus, intonsus, etc., tum mutasse dicti figuram seu formam priorem. Sanè figuram amisisse dici poterant illi, de quibus Jeremias Thren. 4, v. 7, 8: *Candidiores Nazarei ejus nive, nitidiores lacte, etc. Denigrata est super carbones facta eorum, et non sunt cogniti in plateis; adhuc cutis eorum osibus, auris et facta est quasi lignum.* Cum ergo Nabuchodonosorus regia depositussem insigillata, nempe figuram regis; et promissa atque neglecta comā; et excrescentibus deformiter ungulibus, et tuto corpore restituare rore deformato nihil retineret dignitatis antiquæ, et longe diversam à priore præ se ferret formam, verò dici potuit amissis priore figuram, et tunc resumpsisse novam

(1) In nota, quam in sua Bibliorum versione germanica Dan. cap. 4, v. 30, addidit.

seu priorem, quando iteram in antiquam munditum regnique dignitatem restitutus est. Quod ipse videtur significasse Nabuchodonosorus; tunc enim dixit: *Et figura mea reversa est ad me,* cū dixisse immediatè antea: *Ad honorem regū mei decorumque perceti.* Plura in confirmationem hujus nostra explicatiois eruditus lector inventiet apud Sanctum et Pererum.

Corollarium. D. de Voltaire Christianos ridet, qui credunt Nabuchodonosorem abesse in verum bovem. Sed frivoli omnino ac inepti. Excepto enim Bodino, et fortassis paucissimi alii, nemo Christianorum supra plenam sapientium hoc creditit, ut ex supra dictis abunde patet. Ceterum de mutatione illius regis in bovem, prater auctores jam citatos, et complures alios, etiam scriptis auctore Epistolarum Judicarum ad dominum de Voltaire, et Augustinum Calmet, Dissertatione premissa Commentario in Danielē, et in Dictionario Biblico, vocabulo *Nabuchodonosor*.

14. Quæres III: *An non lepidé sonare videatur, dimū Nabuchodonosor*, Dan. 4, 5, *Danielē vocat collēcam sumū.* — Resp.: Nil in hoc dicta lepidam, aut non verisimile contingut. Nam rex Daniēlem participem fecerat imperii sui, cūm praefectū cū administratiōne totius Babylonie, Dan. 2, 48, et, ut valde verisimile est, ejus consilii in quibusque gravibus usis sit, adeo ut reverā socium habuerit, in administrando regno: unde honoris gratia suum appellavit consortem et collegam. Itaque paraphrasis horum verborum Nabuchodonosoris loc. cit.: *Donec collega ingressus est in conspectu meo Daniel,... qui habet spiritum deorum sanctorum in senecto;* et *sonniū coram ipso locutus sum,* sic fieri potest: *Hæsi itaque dudum perplexus et dubius, donec assidus mihi socius et collega, cui ergo occulta consilia et publicas regni curas imperior, Daniel,... quem divinus afflat et illustrat Spiritus, ingressus est ad me, quem ego in hunc modum allocutus sum;* Jam, queso, quid in hoc legidi aut absurdū? Taceo alias aliorum responses.

419. Quæres IV: *Quomodo Nabuchodonosor*, Dan. 4, 27, *se jactare potuerit velut Babylonis fundatorem, dicens: « Nonne haec est Babylon civitas magna, quam ego edificavi? »* cum tamen notum sit Nemrodū Babylonē modū esse. — Resp.: Babylon longā ac multiū augustinorū faciem sub Nabuchodonosore induit, ac sub Nemrodo habebat. Hanc sibi derubet Nabuchodonosor loc. cit. gloriatū.

420. Quæres V: *Quomodo concordent hæc duo, dūm Dan. 6, 16, 24; Daniel dicitur fuisse in lacu leonum una dentata nocte; sed (Dan. 14, 39) legitur, usque ad diem septimum ibi fuisse.* — Resp.: Optimè concordant. Nam Daniel his in lacum leonum missus est. Prima vice à Babylonis, quia Belém draconem interfecit, et tunc in lacu mansit 6 diebus, ut Dan. cap. 14 describitur. Secunda vice sub Darie Medo, quia contra edictum regis preces fuij ad Dennū, et tunc una dentata nocte in lacu mansit, ut Dan. cap. 6 narratur.

421. Quæres VI: *Quomodo Daniel (Dan. 8, 2) potuerit dicere: CUX ESSEM IN SESIS CASTRO; cum tamen*

Susæ in historiâ etiam profanâ describantur tanquam urbs magna et metropolis Susianæ regionis? — *Resp.:* Urbs hac castrum dicitur, quia munitionis et castrum habuit expugnatum valde difficile, à quo nomen illud sortitum est, in quo persicæ servabantur gaza. *Audiamus Q. Curtium, lib. 5,* de hâc civitate et ejus arce ita loquentem: *Ubi verò (Alexander M.) urbem (Susam) intravit, incredibilem ex thesauris sumnam pecunie egesit, quinqueaginta milia talentorum argenti non signata formâ, sed rudi pondere...* *Rex (Alexander M.) Persidis fines adiunxit, Susan urbem Archilo, et præsidium trium milium tradiit;* *Xenophilo arcis cura mandata est;* *Macedones atque graves præsidere arcis custodes jussi.* Quâns verò arx illa Susiana fuerit mutata, docet Polybius lib. 5, narrans Molonem, cùm multas Antiochii M. urbes abstulisset, venisse Susan, et urbem egesse non magno negotio; arem verò diutinum tamen expugnatione capere non posuisse.

*142. Queres VII. 1° An ex septuaginta hebdomadis ex Danieli (Dan. 9, 22, etc.) contra Judeos, non obstantibus difficultatibus chronologicis, invictè demonstrari possit, quid Messianum venierit? 2° An per abominationem desolationis, de qua angelus ad Danielm cit. loc. loquitur, intelligenda sit desolatio Iudeorum sub Antiochii Epiphane, vel desolatio universalis in fine mundi. — Antequam respondam, imprimito observo, quid tam Judei quām ali increduli (1) ex multiplicitate sententiarum, quā Christiani initium septuaginta hebdomadarum Daniellis, et carudem finem in morte Christi chronologicè computare adlaborant, inferant, ex hâc prophetiâ in libro Danielis contentâ nequaquam evinci posse, Messianum jam venisse, ita argumentantes: *Inter ipsos Christianos est maxima dissensio de initio et chronologicâ computatione septuaginta hebdomadarum Daniellis, dum ali harum exordium dicunt ab edicto Cyri, ali ab anno septimo regni Artaxerxis Longimanus, iterum ali ab anno ejusdem vigesimo, etc.; ergo ex his hebdomadis contra Judeos nil certi pro adventu Messiae jam facto concludi potest.* Verum nos Christiani hujus enthematis antecedens facili concedimus Judeis; negamus autem consequentiam, et ostendimus, quid non obstante tantâ diversitate opinionum circa exordium et chronologicam computationem dictarum hebdomadarum, tamen ex cit. loc. Danielis invictè evincatur, Messianum jam venisse. Ut autem hoc clare et distinctè ostendamus, aliqua sunt premittenda.*

Notandum 1°: Revelatio de septuaginta illis hebdomadis Danieli facta est anno primo Darii Medi (2), prout ipsum Daniel testatur cap. 9 (3). Porro, Darius Medus, de quo hic loquimur, est ille ipse qui, opponunt Balybene, Balthasarem postremum Assyriorum

(1) Mumini Fidei, sect. 1, c. 42; Amica collatio, p. 161; Bible expliqué, pag. 467; De Marsais, cuius verba refert et refutat. Cl. Nomotote in Philosoph. Lexico Relig. t. 5, art. Prophéties, p. 580, edit. 1818.

(2) Darius Medus non erat illus Darius qui ab Alexander M. vicit est. Illic enim vocabatur Darius Codomannus, et diu post Darium Medium regnavit.

(3) Dan. 9, 1, 21, etc.

et Chaldeorum regem interfecit, et monarchiam ab Assyris ad Medos et Persas transiit, cui tamen non nisi uno altero anno prefuisse dicitur. Successor ei Cyrus, qui in S. Scripturâ tanquam liberator populi hebreorum, utpote quem primo regnum sui in monarchia persicâ anno è captivitate Babylonica liberum dimisit, ut l. 1 Esdræ cap. 4 narratur.

Notandum 2°: *Hebdomadas est vox græca, latine significans septenarium. Unde sicut variarum rerum et temporum septenarii dari possunt, ita varie dari possunt hebdomades, nempe hebdomadas diuum, quo sensu nos ordinariè accipimus hebdomadem, minime pro tempore 7 dierum, vel hebdomadas annorum seu pro tempore 7 annorum, vel hebdomadas jubileorum, aut seculorum, etc. Advertendum tamen, quid neque in S. Scripturâ, neque à scriptoribus profanis aut illa gente alius hebdomadaram usus occurrat, nisi dierum vel annorum. Pro 7 diebus hebdomadas accipitur Lev. 25, 15 et 40; item Dan. 10, 2, ubi propheta de se ait: Lugebam trium hebdomadarum diebus, i. e., 21 diebus. Pro 7 annis vero hebdomadas sumuntur Lev. 25, 8, ubi dicitur: Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, id est, septies septem, que simul faciunt annos quadraginta novem, quibus expletis successerunt annis quinquagesimus tanquam jubileus, prout subjungitur v. 10, his verbis: Sanctificabique annus quinquagesimus... ipse enim est jubileus. Porro in septuaginta hebdomadis Daniellis sermo est non de hebdomadis dierum, sed annorum. Septuaginta enim hebdomades dierum, id est, 490 dicas, non sufficiunt de novo edificandis templo urebque Jerosolymam cum muris propugnaculis, adibus, etc., que tamen justa dictam prophetiam intra illas hebdomadas perfici oportuit: Ab exitu sermonis, ut iterum adiudicetur Jerusalem usque ad Christum ducem, hebdomadas septem et hebdomades sexaginta duce erunt; et rursus edificabur platea et muri in angustâ temporum. Septuaginta autem hebdomadas, seu septuaginta septenarii annorum coniuncti 490 annos. Si enim 7 multiplicetur per 7, prodiunt factum — 490.*

Notandum 3°: Initium septuaginta illarum hebdomadarum angelus ducentum esse monuit ab exitu sermonis, ut iterum adiudicetur Jerusalem: id est (ut omnes, aut ferè omnes interpretes haec verba intelligunt) ab eo tempore, quo à rege Persiorum exhibiit sermo seu edictum, quo Judeis permettunt facultatem ruris sedificandi Jerusalem 70 abhinc annis à Nabuchodonosore antepenultimo Assyriorum regre destrutum. Exire enim sermonem idem est, ac emanare decretem sive dictum principis; sicut Luc. 2, 1, dicitur: *Exiit edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis.* Porro quatuor ejusmodi edicta à diversi persicæ monarchiis regibus in favorem Iudeorum data sunt: Primum à Cyro anno regni ejus in persicâ monarchiâ primo, 1 Esdræ, cap. 1. Secundum à Dario Hystaspis anno regni ejus secundo, 1 Esdræ, cap. 6. Tertiū ab Artaxerxe Longimano anno regni sui septimo, 1 Esdræ cap. 7. Quartum ab eodem Artaxerxe Longimano, anno regni sui vigesimo, 2 Esdræ, cap. 2. Jam

verò à quoquem ex his quatuor edictis regum Persarum exordium illarum septuaginta hebdomadarum ducatur, patet, illas jamdiu esse elapsas, consequenter Messianum jamdiu venisse, ut mox infra paulo euclatius demonstrabo. Scio quidem, aliquos non ab uno illorum quatuor edictorum initium septuaginta hebdomadarum Daniellis ducere, sed ab exitu, h. e., à tempore Salomonis à Nabuchodonosore eversi, vel ab exitu sermonis Jeremie, de solutione captivitatis Iudeorum Babylonice, vel ab exitu sermonis, id est, à revelatione Danieli ab Angelo factâ de rebus intra illas septuaginta hebdomadas gerendis. Verum, quocumque ex his expositionibus assumatur, tamen semper verum manet, quod illa septuaginta hebdomadae jamdiu sint elapsa, ut partim ex dictis, partim ex infra dicendis facile culibet patet.

Notandum 4°: *Is qui intra spatiū temporis harum septuaginta hebdomadarum venturus, et in hebdomada septuaginta seu ultimâ occidens dicatur, est Messias. Nam qui in hâc prophetiâ promittit venturus, simpliciter et sine addito vocatur Christus, i. e., unctus, seu Messias (1); dicitur Sanctus sanctorum, qui impedit prophetiam, qui delect iniquitatem, qui adducit justitiam semperianam, qui committit pactum seu fedus cum hominibus, Dan. 9, 7. Haec autem attributa in neminem alium quadrant, nisi in Messianum. Confirm. Ipsi Rabbini veteres plerique, præcipue illi qui ante Jerosolymam et templi exordium per Titum factum vivebant, dictam prophetiam simpliciter et bona fide interpretari sunt de Messia venturo. Hinc Judei ante ultimam illam cladem expectabant Messianum venturum. Imò illi ipsi Rabbini, qui fuerint autores libri Talmud, nempe Rab. Moses Gerundensis, Rab. Ozia in Seder Olam, Rab. Jose ibidem, Rab. Barachias, Rab. David, Rab. Abraham, etc., omnes uno ore asservant, in fine septuaginta hebdomadarum Daniels venturum Messianum, eumque intelligent per justitiam semperianam, de quâ Dan. 9, 24, sermo est. Vide Cornelius à Lap.*

His præmissis, breviter contra Judeos, Messiam jam venisse, sic demonstro: *Is qui intra spatiū temporis illarum septuaginta hebdomadarum venturus et occidens predictus, est Messias iuxta annotationem 4, seu ultimam, modo recensitam; sed septuaginta illæ hebdomadæ jamdiu sunt elapsæ; ergo Messias jam venit.* Prob. min. Septuaginta illæ hebdomadas coniuncti 490 annos iuxta precedentem annotationem 5, seu penultimam; et harum hebdomadum exordium duci debet vel ab edicto Cyri, vel Darii Hystaspis, vel ab anno septimo aut vigesimo regni Artaxerxis Longimani; vel ab eversione templi Salomonis; vel ab exitu sermonis Jeremie de solutione captivitatis Babylonice; vel à revelatione Danieli ab Angelo factâ de rebus intra illas septuaginta hebdomadas gerendis ut parcer precedentem annotationem 3 jam ostendimus; aqui à quoquem ex his initium septuaginta illarum hebdomadarum ducatur, ex (id est, 490 anni) jamdiu

(1) Vox hebræa, Μεσσίας, Messias, et Græca, Χριστός, latine significat, Unctus.

sunt elapsæ; ergo. Prob. min.: A Christo nato jam ultra mille septuaginta annos sunt elapsæ; ergo multo magis 490 anni abedicto Cyri, etc., totidem anni elapsi sunt. Verum audianus effigia quorundam Rabbinorum, quibus haec demonstrationem enervare conantur.

Opponunt I: *Per hebdomadas Daniels non intelliguntur hebdomadas annorum, sed jubileorum, vel seculorum, sed hæc nondum sunt elapse; ergo Messias nondum venit.* Prob. min.: *Septuaginta hebdomadas jubileorum confidunt annos 24300; septuaginta vero hebdomadas seculorum confidunt annos 49000; atqui tot anni nondum sunt elapsi ab exitu sermonis, ut iterum adiudicetur Jerusalem.* — *Resp.:* Neg. maj. *Ratio negandi est, 4° quia nec in S. Scriptura, nec apud profanos scriptores illa fit mentio de hebdomadis jubileorum aut seculorum, sed tantum de hebdomadis dierum vel annorum. 2° Quia templum Jerosolymitanum secundum, seu soluta captivitate Babylonica à Judais de novo adificatum jampridem à Tito eversum est; atqui hujus tempri devastatio iuxta illam prophetiam Dan. cap. 9, v. 26, non praecede, sed potius sequi debet septuagismam illam hebdomadam, in quâ occidens erat Christus, iuxta illud: Et post hebdomadas sexaginta duas (additis nempe prius septem hebdomadis, vel post sexaginta duas à completâ adificatione templi et urbis) occidetur Christus... Et ciuitatem et sanctuarium dissipabit populus dum ducit venturo, etc.; ergo septuaginta hebdomadas illæ jam sunt elapsæ; sed non essent elapsæ, si essent hebdomades jubileorum vel seculorum, ut objectio rectè probat; ergo non sunt hebdomades jubileorum vel seculorum, sed duntaxat annos. 3° Talmud, cui Judei omnes credunt, in Tract. Sanhedrin, c. chelek, ex Rab. Saadia et aliis Rabbinis docet, septuaginta hebdomadas conficerunt taxat 490 annos, ut testatur Cornelius à Lap.*

Opponunt II: *Illa septuaginta hebdomadas ponuntur ab Angelo tanquam numerus certus pro incerto; ferme sic Apoc. cap. 7, v. 5, 9, numerus determinatus pro indeterminato ponitur his verbis: Ex tribu Iuda duodecim militia signati, ex tribu Ruben duodecim militia signati, et sic percurrente singulas tribus; ergo ex illo vaticinio Dan. cap. 9 de adventu Messiae, non potest certum tempus, quo Messias veniet, determinari.* — *Resp.:* Quamvis S. Scriptura numerum certum pro incerto non uno tantum in loco ponat (1); multò tamen frequentius per numerum certum significat numerum determinatum, ut variis exemplis ostendit. Et quidem Dan. c. 9, per septuaginta hebdomadas designari hunc numerum hebdomadum tanquam certum ac determinatum, manifestè colligitur ex circostantiis. Nam 1° Daniel et omnes Judei jam aliunde sciebant, Messiam aliquando seu tempore aliquo indeterminatè sumptu venturum. Ergo si Angelus Danieli solummodo indicare volisset, Messiam ali-

(1) Quid autem de citato ex Apocalypsi loco sit sensum quoad explicacionem numeri, vide apud Cornelius à Lap, aut alios interpres Commentar. in hunc locum.

quando venturum, nihil sāne novi eidem indicasset, neque inde tam Daniel, quād totus populus Iudeis nō vnum singulare solutum hauiscent. 2º Daniel adventum Messis ardētissimū desideravit, ex eo colligitur, quia ab Angelo Gabriele appellatus est *Vīs desideriorum*. Hoc desiderium idem Angelus lenitūris ad Daniēlem ait: *Ut docerem te et intelligeres... ut indicarem tibi... Tu ergo animaderice sermonem, et intellige visionem, non utique de aliquo, quod Daniel jam ante sciebat; ergo septuaginta hebdomadas significat fixum ac determinatum tempus, quo venit Messias; alias Daniel nullum singulare solutum ex hac Angelī revelatione percepisset, nec aliquid, quod non jam ante scivit, didicisset.*

Opponit III: Promissio divina de Messia intra spatiū septuaginta hebdomadarum venturo facta duntaxat est *sub conditione*, si scilicet intra hoc spatiū temporis Iudei respiciant, ac seriam peccantem agant; quād cūm non egerint, elapsi facet septuaginta illis hebdomadis datus est adventus Messia. — Resp.: Neg. ant. Nullum enim iugis conditionis vel tacitum vel expressum vestigium in illi prophētia Danielis inventum; ergo gratia id fingitor à Judeis; alias dicere quād etiam posset, Messiam fors nunquam esse venturum, eo quid is non absolūte, sed sub conditione quadam forsan iniquām implēta, fuerit promissus. Accedit, quid Angelus Gabriel cit. loc. ob hunc ipsum finem Messiam dixerit venturum, *ut finem accipiat peccatum et delectetur iniquitas*; ergo peccata non erant causa dilat ultra septuaginta illas hebdomadas advenientis Messiae, sed potius Messias advenit eam ob causam, ut peccata delectantur, et finem accipiunt.

Dices: Nondum deleta est iniquitas, nec finis impositus peccatis; ergo Messias nondum venit. — Resp.: Neg. cons. Messias in illa prophētia Danielis non eo sensu dicunt peccatis finem imponere, quasi post ipsius adventum homines non amplius essent peccatori. Neque enim Iudei Messiam expectare debent, qui ipsos impeccabilis reddat; sed eo sensu delevit iniquitatē et finem impositum peccatis, quid hominum peccata, que ante lex vetus seu Mosicae taurorum sanguinis abstergere non poterat, Christi sanguis gratiam internam conferens ehat, modo homines eo velint alii, et gratia Christi tui. Boni enim medicis partes non sunt, ut nemo moriatur et pereat, etiam qui perire voluerit; sed ut nullus illorum intereat, qui salutari ejus consilia amplecti voluerit. Igual Christus finem peccatis imposuit, quia pro peccatis hominum verē satisfecit, et sic omnibus nostris debitis, si ejus satisfactiones nobis aplacientur, finem imposuit: item quā sacramenta in nostram salutem instituit, et gratias nobis proferuit, quibus, sicutē utamor, omne peccatum superare possimus.

121. Scholion. Messiam jam venisse, idque ex septuaginta hebdomadis Danielis invicte demonstrari, etiam agnoverit, et sincere fassus est Rab. Samuel, qui in Epistola ab Rab. Isaac datā (quam in Commentariorum Dionysii Carthasiani et apud Natalem Alexandrum) (1)

(1) Rom. 2 Histor. Eccles. in 6 mundi atatem disserit. 2, prop. 2, ad finem.

legere est) ita scribit: *C. Videntur, domine mi, Daniels propheta, quae scribitor non capite, iam completa esse; ubi sic dicitur: Post sexaginta dies hebdomadas occideret Christus; et veniet populus eam principē venturo, destruetque civitatem et dominum, et erit consummata destruētio desolationis perpetua. Et non est, domine mi, dubium, quād destruētio perpetua desolationis sit hec capivitas, in quā sumus. Nam iam sunt mille anni, et aperte dicit Dominus per Prophetam, quid erit desolatio perpetua propter occisionem Christi... Et si voluerimus dicere, quid ante occisionem Christi fuerimus in desolatione, respondent nobis Christiani, quid ante illam mortem non fuit desolatio nisi septuaginta anni; et post hoc finium rediuti in terram promissionis, et finium apud Deum in gratiā et honore. Certe, domine mi, non video easmodi. De facto enim probatur nobis, quid postquam a readificatione templi complete fuerunt septuaginta hebdomadas annorum, tunc fin Jesus occidens a Patribus nostris; et postea venit dux, scilicet Titus, et populus, scilicet Romanus, et fecerunt nobis secundum prophetiam istam. Hodie sunt mille anni, et nihilominus in ira Dei sumus; et tamen nos in ipso speramus, expectantes adhuc venturum Messiam, et reversuros nos in terram promissionis, et civitatem atque templum restaurans... nee desolationem hanc fore perceptum, sed temporalem. Hen, mi domine, non est ista exactio, et evasio consona; et vanā videtur talis expatio. » Et sincere confessio, quam Rab. Samuel vis veritatis expressit.*

122. Quaræ VIII: *Quomodo Danieli anno tertio Cyri potuerit aliquid revocari, juxta illud, cap. 10. v. 1: Anno tertio Cyri regis Persarum verbum rectum est Danieli; cum tamen primo jam anno ejus regis Daniel obierit, quia, Dan. 1, v. 21, expressi dicitur: Fuit autem Daniel usque ad annum primum Cyri regis: Quod Dan. 6, 28, iterum repetitur; et dico, vocem fuit, Dan. 1, 21, non tempus mortis immure, sed tempus quo Daniel regiam adam deseruit. Fuit enim Daniel in magna apud reges Babyloniorum gloria et auctoritate, viriisque in aula regis, Nabuchodonosori ejusque posteris charus et familiaris; idque constanter et semper, donec Battus a Cyro et regno vita spoliatus est. Daniel, inquit S. Hieronymus (1), usque ad primum annum Cyri, qui Chaldeorum destruxit imperium, potens fuit in Chaldea; postea verò in Dario in Medos translatus est. Ita et Theodoretus. Addit Sanctus et ait Danielis, licet ad Medos translatus fuerit, atque ibi aliquandiu virxit, rediisse tamen Babylonem, atque ibi tandem nobis seculero conditum esse, ita omnes penē affirmare auctoritatem.*

(1) Comment. in Dan. 6, 8, ubi totus hic de ro contextus S. Patris ita habet: *C. Quod supra legitur: Dan. 1, 21: Fuit autem Daniel usque ad annum primum Cyri regis, non vite illius tempus accipendum est.... sed hoc significatur, quod usque ad primum et annum Cyri regis, qui Chaldaeorum destruxit imperium, potens fuit in Chaldea; postea verò in Dario in Medos translatus est.*

res, quorum de Daniele aliquid scriptum extat, Epiphanius, Isidorum, Dorotheum, Chronicum Alexandrinum, et ipsum etiam Martyrologium romanum ad diem 22 iulii.

123. Scholion. Textum illum Dan. 1, 21, Calvinus (prout refert Cornelius à Lap. Comment. in hunc locum) perperā sic exponit: *Fuit, id est, prophetavit Daniel usque ad primum annum Cyri. Perperā, inquam, Calvinus sic exponit. Nam et tertio anno Cyri prophetavit, ut ex supra citatis verbis Dan. 10, 1, patet.*

127. Quaræ IX: *An addimenta Danielis habeant auctoritatem canonicas.* — Resp. affirmativa. Ut autem hoc rūe declarē, in primis sciendum est, addimenta Danielis vocari partem capituli tertii in libro Danielis à versu 24 usque ad versum 90 inclusum sumptum, in quā reconsenserat Oratio Azarie et Hymnis trium puorum; item duo ultima capita Danielis, nimurū 15 et 14, in quibus narratur historia Susanna, et Beli ad draconem, quem Daniel interfecit. Porrò hoc addimenta tempore S. Hieronymi et auctiorum antiquorum PP. non amplius in codicibus hebreis exstant, sed ex grātā versione Theodositionis in nostram Vulgatam latinam translate sunt, prout etiam in Biblio nostris expressè annotatur. Rejecit autem hęc omnia addimenta Judei, et ex paganis Porphyrius tanquam fabulosas, quārum errorē secuti sunt posteriorum temporum sectari Lutherus, Kenius, Wittacherus, et hodiē Protestantes passim; inquit etiam ex Catholicis quidam antiquiti, cum hęc res eāt in Ecclesia nondum definita erat, illa addimenta respicunt, inter quos fuit Julius Africanus, historian Susannę tanquam confitcam repudians.

Verū, post concilii Tridentini decretum, non licet alterius ambigere de auctiuitate et canonici auctoritate predictorum addimentorum. Principiū enim hęc sacra ecclēsiū synodus (1), libros Vulgate latine tanquam canonicos cum omnibus suis partibus recipi, prout in Ecclesiā catholica legi conservarent; leguntur autem illa addimenta in Ecclesiā; Oratio Azarie quidam in Epistola feria V hebdomadi Passionis; Hymnis trium puorum in laudibus Dominicarum et Sanctorum Breviarī romanī, et in missā sabbati quatuor temporum adventus; historia Susanne sabbato ante Dominicā et quadragesimā; historia Beli destruci et draconis interfici feria III Dominicā Passionis. Praterē plurimi Patres tam graci, quam latini, quorum longum catalogum Herman Goldhagen (2) enumerat, sententias ex iisdem addimentis deprecantur, tanquam sacras et divinas usurparunt et claram. Denique argumenta (3), quae pro Canone catholicō sacrorum librorum pugnant, etiam auctoritatem canonican addimentorum Danielis evincunt.

128. Neque obstat I, quid hęc addimenta Danielis non extant in codicibus Hebreis. Quānvis enim

(1) Sess. 4 in Decreto de canonis Scripturis.
(2) Introd. in S. Scripturam, p. 2, num. 242.
(3) Vide nostram part. 4 Scripturā sacre contra incredulos propugn. sect. 1, quest. 1.

bodiē et tempore S. Hieronymi non amplius ibi extinerint, in illis tamē aliquando et ab initio extiterint. Nisi enim in hebreo olim codice extulissent, unde nam eadem acceptissimā versio greca 70 Interpretum, versio Aquile et Theodositionis? Causa autem, cur in hebreo non amplius extant, duplex assignari potest. Primā, ait Huetius (1), fuisse multitudinem graecorum exemplariorum, quae de historiis hisce lectu jacundis in Iudeorum, presertim Hellenistarum (2) et Alexandrinorum gratiam confecta fuissent, quā inundante copiā, ut fieri assolēt, primumq[ue] archetypa hebreas jacuerint neglecta, ac sensim denique penitus intercederint. Alteram afferat Origenes in epist. ad Africanum, dicens, id tribuendum malitiae Judeorum, maximum circa suppressam historiam Susannę. Cū enim viderent, hanc historiam in seniorum et iudicium suorum (cum horum quidam castissimam Susannam falso adulterii accusāriū) dedecus redundare, mirum non est, inquit Origenes, si veram historiam hanc sufficiunt, et subtraherent à Scripturis. Porrò, quānvis hęc epistola Origenis ad Africanum in aliquibus ipsius editionibus desideratur, reperitur tamē Africani epistola ad Origenem de historia Susanna cum responso Origenis inter hęjus opera Letutie edita.

129. Neque obstat II, quid addimenta Danielis dubitum aliquando fuerit in particularibus quibusdam Ecclesiis. Nam ex hoc plus non sequitur, quād addimenta illa esse duntaxat deuterō-canonica, sicut sunt plures aliī libri S. Scripturæ, de quorum auctoritate olim dubitabatur est. Ceterū, licet de iisdem addimentis aliquando quedam Ecclesiæ particulares dubitabārunt, à potiori tamē Ecclesiæ parte et majori certū PP. semper fuisse habita pro canonice, ut constat ex serie PP., quorum ex Hermanno Goldhagen paulo ante meminimus.

130. Neque obstat III, quid hęc addimenta non expressē et distinctē in Catalogis sacrorum librorum, à S. Augustino, concilio Carthaginensi III, Innocentio I et Gelasio exhibitis, nonnūlū. Hoc, inquit, non obstat, quia sub nomine Danielis, qui in illis catalogis ponitur, intelliguntur etiam illa addimenta utpote partes libri Danielis. Qui enim approbat totum nullā factā exceptione, approbat etiam illius partes. Praterē ex Origene ibidem et Rufino, lib. 2 aduers. Hieronymum, constat addimenta Danielis jam tum in Ecclesiā fuisse lecta; atq[ue] in memoratis catalogis recensentur libri prout illis temporibus in Ecclesiā legebantur; ergo rectē concludimus, in illis sub nomine Danielis intellecta quoque fuisse ejusdem addimenta.

Nota. Reliq[ue] Protestantium aut aliorum argumenta, que contra Danielis addimenta afferre soleant, in sequentibus questionibus confutabimus. Unicū adhuc affero.

(1) Demonstr. Evang., propositio 4 in Dan.
(2) Quānvis fuerint Hellenisti, et quid de ipsorum canone sacrorum librorum notandum, explicavit p. 4 Scripturā sacra contra incredulos propugn. sect. 1, quest. 1, num. 5.

131. Dices : 1^a: Si additamenta Danielis canonicanum auctoritatem habent, cur S. Hieronymus (Prefat. in Danielis librum) illa appellat fabulas? 2^a: Cur ibidem dicit, se has fabulas *anteposito veru jugulante subjecisse?* 3^a: Cur alibi (nempē in proemio Commentarii in Danielis librum) de his additamentis loquens, aperte dicit, se non debere respondere Porphyrio pr̄ his que nullam S. Scriptura auctoritatem habent? 4^a: Cur in eodem proemio Danielis Prophetam distinguī a Danièle Susanne vindice, et (sic) Eusebius et Apollinaris fecere) illa additamenta alteri cuidam Danieli, qui à Danièle Prophetā diversus fuerit, adscribit? — Resp. 1^a: generatim, et dico : Eiamus tempore S. Hieronymi additamenta Danielis nondum aquila fuisse ut canonica, tamen hodie ab universa Ecclesia catholica pr̄ talibus habentur et agnoscentur. Quare ex objecto S. Hieronymi auctoritate ad summum sequitur, hec sententia non esse prot̄, sed duntaxat deuterono-canonica, quod ultr̄ fatetur, et jam supra fassi sumus. Resp. 2^a: speciatim ad singula. Et ad primum quidem dico, S. Hieronymum dicta additamenta vocare fabulas, non quid s̄int narrationes facte et false, sed hoc tantum sensu, quod s̄int historie lectu jucunda et mirabiliter implexae; fermè sicut epist. ad Castrum, idem S. Pater ait : *Brevem tibi fabulum referam, que infantiae meae temporibus accidit. Profecto, si accidit, non fuit confita narratio, sed vera historia; nec fabulas fictas narrabant duoi discipuli cantes in Emmaus; et tamen de illis dicitur Luc. 24, 15 : Et factum est, dum fabulerentur; ergo vox fabula, vel fabulari, non semper significat, falsas narrationes proferre. Præterea S. Hieronymus in objecto nobis loco non fuit locutus ex propria sententiā, sed duntaxat indicavit quid Iudei dicere, prot̄ ipsemet in alio loco (1) expressè testatur huius verbis : *De Daniel autem breviter respondebo, non me negasse eum Prophetam, quem statim in fronte Prologi (id est, in proemio Commentarii in Danielis librum) Prophetam esse confessus sum; sed quid Hebrei dicenter et quibus argumentis suam niterent probare sententiam, volueris monstrare... Quod autem resero, quid adversus Susannam historiam, et hymnum trium puerorum, et Beli draconis fabulas, quae in volumine hebreico non habentur, Hebrei soleant dicere : qui me cimiratur, stultum se sycophantam probat. Non enim, quid ipse sentirem, sed quid illi contra nos dicere soleant, explicavi.**

Ad secundum dicō, S. Hieronymum additamenta illa verū transfixisse, non tanquam signo narrationis false, sed tanquam signo, has partes in hebreico textu deesse. Hanc enim ipsam rationem afferit S. Hieronymus (2) dicens : *Nos ante annos plurimos cum veterem Danièle, has visiones obelo prenotarimus significante, eas in hebreico non haberi. Per visiones autem additamenta Danielis intelligit.*

Ad tertium dico, Hieronymus ibi tantum velle, quod illa additamenta tunc temporis non fuerint al universa Ecclesia tanquam canonica recepta; quod

(1) L. 2 Apolog. adversus Ruffinum. c. 9.

(2) In proemio Commentarii in Danielis,

utique verissimum est; inòd̄ hoc dicit non tam ex mente suā, quād̄ aliorum, quia ibi tantum refert, quid Origenes, Apollinaris, Eusebius, aliquis de his additamentis senserint. Nam post illa verba in proemio commentarii in Danielem à nobis in responsive ad secundum citata : *Significante, eas in hebreico non haberi, immēdiatē addit : Et miror... quodam indignari mihi, quasi ego decaturverim librum, et zim et Origenes et Eusebius, et Apollinaris aliique Ecclesiastici viri... has, ut dixi, visiones non haberi apud Hebreos fatetur : nec se debere respondere Porphyrio pr̄ his quae nullam Scripturæ sanctæ auctoritatem praebent.*

Ad quartum pariter dico, S. Hieronymus ibi referto non tam sentientiam suā, quam Eusebius et Apollinaris prout legenti locum illum patet. Certe alibi (1) S. Hieronymus liberationem Susanne, sicut interpretationem somniorum Danieli prophete attribuit. Eusebio autem et Apollinarioru opono communem PP., quos Hermann. Goldhagen (2) copiosè citat, et ipsius Ecclesie sensum, ad unum evindendum Danieli prophetam totum librum Danielis cum suis additamentis pertinere judicantum. Ceterum, quid unus idemque Daniel et propheta et index Susanne et Beli eversor fuiri, ex instituto ostendit Cl. Widenhofer (3) Prefat. in Commentarii. Danielis, pag. 751, 754.

152. Queres X : *An non historia Susanne absit quo graco homine sit confita, quia Daniel seniores et adulteros alloquens (Dan. 15, 34 et 38) uitio allusione verborum de schino (gracē εξειρ.) et actione scindendi (gracē εξειρ.) item de prinō (gracē ποτός) et actione secundi (gracē ποτέτω), que tantum in sermone graco, non verò in hebreo, quo Daniel hanc historiam conscripsit dicirur, locum habent?* — Resp. ad hanc objectionem, quan olim Porphyrius contra librum Danielis, et doctus quidam Iudeus contra historiam Susanne, teste D. Hieronymus (3), protulit, inòd̄ quam Wittacherus et Humius putarunt esse insolubilem, doplex potissimum dari potest responsio. Nam 1ª tempore Danielis in hebreo et chaldaeo sermone potuit esse similis paronomasia seu allusio verborum circa illas arbores, qualis hodie est in graco textu; sicut in illo Christi ad Petrum effato Math. 16, 18 : *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam*, tam in syriaca, quam in graco et latina lingua, eadem servatur allusio ad petram (4). Quomodo ergo Iudei et Protestantes probare poterunt, in historiā Susanne non fuisse similem veritatem.

(1) L. 4 contra Jovinianum.

(2) P. 2 introduct. in S. Scriptor. num. 24.

(3) Prefat. in Danielem; item in proemio Commentarii in Danielem.

(4) Sicut in latino textu dicitur : *Tu es Petrus, et super hanc petram, et in greco : Τύπος της πετρας, sic in syriaco habetur : Tu es Céphas, et super hanc Céphas, etc.*

servata ubique allusione nomis Petri ad Petram, etc. Vide nostram dissertationem de primatu et infallibilitate R. pontificis, positione 5, pag. 9 et 10; aut interpres in Math. 16, 20.

horum allusionem in hebreo textu (qui hodiē non amplius extat) circa schinum et prinum, presertim cum oīm plures fuerint voces hebreice quād nunc sint, et ipsi Hebrei, teste Origene in Epist. ad Africanum, responderint, se nescire, quomodo due illa arbores hebreice vocarentur, cū ipsi non jam haberent alias hebreas voces, quād illas, que in Scripturā extarent; arbores vero illae in nōlo alio Scriptura loco non inveniuntur. Verum Cl. Widenhofer (1), ut ostendat hanc paronomasiā seu allusionem etiam in lingua hebreo-chaldaea servari, ulterius ita respondet : « Dico verba schin et prin hebreo-chaldaea esse, et quae gracis interpres retinuit... ac gracis terminatio donavit, ut et latini (interpres) fecit. Quae sierat Daniel v. 54, unum (ex illis senioribus) sub quār arbore vidisset eos; qui respondit sub σχίνῳ, h. e., sub... sentieco, sepe, à such., sepivit; σχίνη enim significat septenaria, que vox sine punctis modernis lecta cum terminacione chaldaica legitur, σχίνη, εχε, aut, si mavis, dixit : σχίνη, σχίνη NT, i. e., fuit dumetum; cui apt̄ respondet verbum isidē litteris consonantib⁹ σχίνη, culter, σχίνη, and σχίνη; scidit; ideoque dixit Daniel v. 55 : Angelus Dei scindit te medium, nempe separando animam a corpore. Alter seorsim interrogatus respondit genericē, se vidisse eos sub fructiferā arbore à pri, fructiferā, » Gen. 1, 11, additū nōl chaldaico, vel hecāntio : « sub prin, σχίνη; cui isidē primis consonantib⁹ apt̄ respondet verbum parar, τε, comminuit, fregit minutio, contrivit (Joh. cap. 16, 12, in Vulgata v. 15), gracē σχίνη, aut, si mavis, parum : σχίνη, scidit : Manet angelus ut secet te, v. 59. »

Secunda responsio, quam etiam Cornelius à Lap. et Tiriōs appabant, est ista : Tametsi dicta allusio vocem in hebreo nunquam fuisse, ut nee jam est in latino inter prinum et securae; potius tamen gracus interpres hebreia fideliter et ad verbum convertens, ejusmodi paronomasiā seu allusionem in gracie vocabulis inventire, ut inventi latini interpres in schino et scindet. Igitur haud adeo difficulter nodus solvitur quem adversarii insolubilem putarunt; nec opus est alias adhuc responses, que ad endonādam hanc difficultatem invente sunt, opponere.

153. Queres XI : *An verisimile sit, quid Joachim maritus Susanne in captivitate Babylonica adeo dives et conspicuus fuerit, ut amplas aedes habuerit, ut (Dan. cap. 15) dicitur?* 2^a: *Aut quid rex Babylonis captivis Iudeis permergit erigere tribunal, et iudicium sanguinis in Susannam exercere?* — Resp. ad utrumque affirmativam. Nam rex Nabuchodonosor videns Hebreos non rebelleret, sed morigeros esse, ipsi facile multa indulxit, nec eos multum affixit; presertim autem bene habebant illi Iudei qui penteantes aperte eum Joachim rege Iudea se Nabuchodonosori tradidērunt; quin et tres pueros, quorum socius erat Daniel, voluit idem rex nutriti de mensa regia tazquam nobiles. Præterea alios quoque captivos legimus hono-

(1) Comment. in lib. Danielis, in Prefatione, pag. 753, 756.

S. S. IV.

ratos ac divites fuisse, ut Mardoncheum et Tobiam, qui Gabeo decem talenta argenti mutuo dedit.

Præterea non mirandum, cū Judæi plurimi essent, concessum illis à rege Babylonis fuisse, suis legibus et iudicio uti; sicut rectè observat Origenes loc. cit. ita loquens : « Diendunum est autem, non esse mirandum et incredibile, cū magna gentes fuerint et subiectæ, à rege (Babylonis) fuisse concessum, ut captivi (Judæi) uterent legibus suis et iudicis. Nam nū quoque Romanis regnabitibus, et Judeis didrachma eis pendebit, quemadmodum concedente Casare possit gentis prefectus, ut nihil differat ab eo qui regnum obtinet in gentem, scimus qui sumus experti. Fluit enim latenter iudicia conuenient legibus, et damnantur quidam capitū, neque cum plenā omni ex parte libertate, neque rege omnino ignorante; idque in regione gentis longo tempore versati didicimus, et pro certo acceptimus; et quanquam sub Romanis dues sole relate sunt esse tribus, nempe tribus Iuda, et tribus Benjamin. Esto etiam levitatis; Israel autem præter populum Juda (in captivitate Babylonica detentum) erant decem tribus. » Ecce his verbis Origenes contendit, mirum non esse, si Iudei à rege Babylonis potestatem obtinuerint vivendi sub propriis legibus et iudicis; cū suo tempore videat, eodem à Romanis imperatoribus, sub quorum captivitate degunt, jus vite ac necis accepisse in suos.

154. Queres XII : *An quomodo illud Dan. 13, 45 : Suscitavit Dominus spiritum sanctum pueri junioris cuius nonen Daniel : cum illo (Dan. 13, 50) senum dicto ad Danielē : Tibi Deus dedit honorem sene-ctuis; concordat? Num Daniel simul fuit puer junior, et honorem senectutis adeptus?* Resp. : — Fuit tunc Daniel juvenis amorus circiter duodecim; vel, ut Tiriōs vult, amorus 24; dicitur tamen ei Deus dedisse honorem senectutis, id est, dignitatem iudicandi, que seniūs propriè convenient.

Dices : Daniel jāndū antea (Dan. cap. 6) super satrapas regi à rege Dario Medo constitutus fuerat; quomodo ergo postea (nempē Dan. 13, 45) potuit appellari puer junior.

Resp. et observo, in nostrā Vulgatā in serie capituli Danielis rationem temporis servatam non fuisse. Nam S. Hieronymus historiam Susanne, propterea quid em in hebreico non invenerit, ad calcem libri Danielis collocavit; revera autem pertinet ad frontem ejusdem libri; quo loco etiam in antiquissimis editionibus 70 Interpretum et Theodosianis viselatur. Eādem de causa Belis quoque et draconis historia ad finem libri posita fuit; factumque id pariter esset circa orationem Azaria et hymnum trium puerorum, nisi abstracta ē nexus capituli 5 (ubi de facto existunt) et translata ad finem libri, hiulcam historiam atque imperfectam constituerint.

155. Queres XIII : *An verisimile sit Prophetam Habacuc (Dan. 14, 53, 59) capitulo capituli sui portatum fuisse ab angelo Domini ex Iudea in Babylonem ad afferendum prandium Danieli in lacu leonum Iude-*

